

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

П'ЯТА СЕКЦІЯ

СПРАВА «КОРНЄВ І КАРПЕНКО ПРОТИ УКРАЇНИ»

(Заява № 17444/04)

РІШЕННЯ

СТРАСБУРГ

21 жовтня 2010 року

ОСТАТОЧНЕ

Рішення може підлягати редакційним виправленням.

У справі «Корнєв і Карпенко проти України»,

Європейський суд з прав людини (п'ята секція), засідаючи палатою, до складу якої увійшли:

Пеер Лоренцен (Peer Lorenzen), *Голова*,
Рената Ягер (Renate Jaeger),
Карел Юнгвірт (Karel Jungwiert),
Марк Віллігер (Mark Villiger),
Миряна Лазарова-Трайковська (Mirjana Lazarova Trajkovska),
Здравка Калайджієва (Zdravka Kalaydjieva),
Ганна Юдківська (Ganna Yudkivska), *судді*,
та Клаудія Вестердік (Claudia Westerdiek), *Секретар секції*,
після наради за зачиненими дверима 28 вересня 2010 року,
виносить таке рішення, ухвалене того самого дня:

ПРОЦЕДУРА

1. Справу розпочато за заявою (№ 17444/04), поданою проти України до Суду на підставі статті 34 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі — Конвенція) двома громадянами України, Денисом Євгеновичем Корнєвим (далі — заявник) та Ларисою Іванівною Карпенко (далі — заявниця), 27 квітня 2004 року.

2. Заявників, яким було надано юридичну допомогу, представляв А. П. Бущенко, юрист, що практикує в м. Харкові. Уряд України (далі — Уряд) представляв його Уповноважений — п. Ю. Зайцев.

3. Заявники стверджували, зокрема, що стосовно них мали місце кілька порушень статей 5 і 6 Конвенції.

4. 14 вересня 2009 року Голова п'ятої секції вирішив повідомити Уряд про заяву. Також було вирішено розглядати питання щодо суті та прийнятності заяви одночасно (пункт 1 статті 29).

ФАКТИ

I. ОБСТАВИНИ СПРАВИ

5. Заявники, 1984 і 1951 років народження відповідно, проживають у м. Харкові.

A. Провадження у кримінальній справі заявника

6. 16 травня 2003 року пані Щ., діючи згідно з настановами працівників міліції, придбала у заявника чотири грами марихуани. Після цього працівники міліції заарештували заявника за підозрою у незаконному збуті наркотиків. У нього виявили 20-гривневу купюру (українські гривні), яку працівники міліції дали пані Щ. для придбання наркотику. Пізніше того самого дня під час обшуку, проведеного в приміщенні, де проживав заявник, було виявлено ще двадцять грамів марихуани.

7. Під час досудового слідства заявник зізнався у продажі наркотиків пані Щ., яку він знав на ім'я, та у зберіганні наркотиків у себе вдома.

8. 19 травня 2003 року заявника було звільнено із застосуванням підписки про невиїзд.

9. 23 липня 2003 року порушену щодо заявника кримінальну справу було направлено до Червонозаводського районного суду м. Харкова (далі — районний суд).

10. Наприкінці листопада заявника викликали в судове засідання, яке мало відбутися 2 грудня 2003 року. За твердженням заявника, 31 листопада 2003 року він захворів. Наступного дня лікар видав йому лікарняний лист.

11. 2 грудня 2003 року, незважаючи на те, що заявниця повідомила районний суд про причини відсутності заявника, районний суд вирішив замінити запобіжний захід з підписки про невиїзд на взяття під варту.

12. 8 грудня 2003 року заявника було взято під варту, а 16 грудня 2003 року він постав перед суддею, який відмовив у задоволенні його клопотання про звільнення з-під варти.

13. Під час засідання 16 грудня 2003 року суд відмовив у задоволенні клопотання заявника про виклик Щ., пославшись на те, що відповідно до закону особа, яка була покупцем під час контрольної закупівлі наркотиків, у судове засідання не викликається.

14. 26 січня 2004 року районний суд відмовив у задоволенні ще одного клопотання заявника про звільнення з-під варти.

15. 19 липня 2004 року районний суд визнав заявника винним у збуті наркотичних засобів і призначив йому покарання у вигляді позбавлення волі строком на п'ять років з конфіскацією майна. Суд встановив, що 11 травня 2003 року заявник придбав марихуану в невідомої особи та зберігав її вдома для продажу. 16 травня 2003 року він продав певну кількість марихуани пані Щ., а вдома у нього було виявлено ще більшу кількість цього наркотику. Районний суд зазначив, що під час судового розгляду заявник відмовився від свого зізнання та вперше заявив, що зберігати у себе наркотики його примусив якийсь пан А. та що пані М. взяла їх у нього. Потім заявник повністю заперечував, що коли-небудь мав наркотики, і заявив, що працівники міліції підкинули йому гроші та наркотики і примусили його зізнатись у вчиненні злочину. Районний суд вирішив, що, незважаючи на відмову від зізнання, вина заявника підтверджувалась сукупністю доказів, серед яких були письмові показання пані Щ., а також надані в судовому засіданні показання працівників міліції Н. і К., які проводили операцію, та свідків К. і Є., яких міліція запросила як понятих під час операції. Усі вони підтвердили, що пані Щ. підійшла до заявника з купюрою і повернулася з пакетом речовини, яка, як було встановлено пізніше, була марихуаною.

16. Заявник оскаржив цей вирок, стверджуючи, зокрема, що попри численні клопотання, подані від його імені, суд не викликав і не допитав пані Щ., а також не було доведено, що він продав їй наркотики.

17. 29 липня 2005 року апеляційний суд Харківської області змінив вирок, звільнивши заявника від відбування призначеного покарання з випробувальним строком на 3 роки. Суд не надав коментарів щодо скарги заявника про те, що свідок пані Щ. не була допитана в судовому засіданні.

18. Заявник подав касаційну скаргу, скаржачись так само на те, що пані Щ. не була допитана в судовому засіданні.

19. 25 квітня 2006 року Верховний Суд України залишив рішення апеляційного суду без змін. Заявник не отримав відповіді на свою скаргу про те, що пані Щ. не була викликана і допитана в судовому засіданні.

В. Адміністративне провадження стосовно заявниці

20. 2 грудня 2003 року заявниця прийшла до районного суду і повідомила суддю О., що заявник захворів. Її супроводжували п'ятеро осіб. За твердженням заявниці, всіх їх запросили до кабінету судді, але згодом він попросив їх залишити кабінет, чого вони не змогли зробити, оскільки працівники міліції загородили вихід. Того самого дня секретар судді склав протокол про вчинене заявницею адміністративне правопорушення. Протокол було передано судді Щ., який допитав заявницю, визнав її винною у вчиненні неповаги до суду і виніс постанову про застосування до неї адміністративного арешту строком на п'ятнадцять діб. У своєму рішенні суддя Щ. зазначив, що приблизно о 10 годині ранку того дня заявниця зайшла до кабінету судді О. з «групою підтримки» у складі пані М., пані І., пані Г., пана К. і пана П. з метою чинення тиску на зазначеного суддю

в кримінальній справі її сина (заявника) і відмовилась залишити кабінет, коли суддя, його секретар і охорона суду звернулися до неї з такою вимогою. Суд встановив, що заявниця залишалася в кабінеті судді О. протягом сорока хвилин і перешкоджала йому розпочати судові засідання.

21. Після винесення цього рішення заявниці стало зле і її відвезли до лікарні.

22. 17 січня 2004 року заступник Голови апеляційного суду Харківської області залишив без задоволення заяву заявниці про перегляд в порядку виключного провадження постанови від 2 грудня 2003 року про застосування до неї адміністративного арешту.

23. 27 січня 2004 року прокурор Червонозаводського району звернувся до суду, вимагаючи зменшити міру покарання для заявниці у зв'язку зі станом її здоров'я. Ця вимога була задоволена, а адміністративний арешт було замінено штрафом у розмірі 136 гривень.

II. ВІДПОВІДНЕ НАЦІОНАЛЬНЕ ЗАКОНОДАВСТВО

А. Кримінально-процесуальний кодекс

24. Відповідні положення Кодексу передбачають:

Стаття 52-1. Забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві

«Особи, які беруть участь у кримінальному судочинстві, у разі наявності реальної загрози їх життю, здоров'ю, житлу чи майну мають право на забезпечення безпеки.

Право на забезпечення безпеки за наявності відповідних підстав мають:

... особа, яка заявила до правоохоронного органу про злочин або в іншій формі брала участь у виявленні, запобіганні, припиненні і розкритті злочину чи сприяла цьому...»

Стаття 52-3. Нерозголошення відомостей про особу, щодо якої здійснюються заходи безпеки

«Нерозголошення відомостей про особу, взяту під захист, може забезпечуватися шляхом обмеження відомостей про неї в матеріалах перевірки (заявах, поясненнях тощо), а також протоколах слідчих дій та судових засідань. Орган дізнання, слідчий, прокурор, суд (суддя), прийнявши рішення про застосування заходів безпеки, виносить мотивовану постанову, ухвалу про заміну прізвища, імені, по батькові особи, взятої під захист, на псевдонім. Надалі у процесуальних документах зазначається лише псевдонім, а справжнє прізвище, ім'я, по батькові (рік, місяць і місце народження, сімейний стан, місце роботи, рід занять або посада, місце проживання та інші анкетні дані, що містять інформацію про особу, яка перебуває під захистом) вказуються лише у постанові (ухвалі) про заміну анкетних даних. Ця постанова (ухвала) до матеріалів справи не додається, а зберігається окремо в органі, у провадженні якого перебуває кримінальна справа. У разі заміни прізвища особи, взятої під захист, на псевдонім з матеріалів справи вилучаються протоколи слідчих дій та інші документи, в яких зазначено достовірні відомості про цю особу, і зберігаються окремо, а до матеріалів справи додаються копії цих документів із заміною справжнього прізвища на псевдонім.

Відомості про заходи безпеки та осіб, взятих під захист, є інформацією з обмеженим доступом. На документи, що містять таку інформацію, не поширюються правила, передбачені частиною другою статті 48, статтями 217–219 і 255 цього Кодексу».

В. Кодекс України про адміністративні правопорушення 1984 року

25. Частина перша статті 185-3 Кодексу передбачає:

«Неповага до суду, що виразилась у злісному ухиленні від явки в суд свідка, потерпілого, позивача, відповідача або в невідповідності зазначених осіб та інших громадян розпорядженню головуючого чи в порушенні порядку під час судового засідання, а так само вчинення будь-ким дій, які свідчать про явну зневагу до суду або встановлених у суді правил,— тягнуть за собою накладення штрафу від шести до дванадцяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян або адміністративний арешт на строк до п'ятнадцяти діб».

26. Частина перша статті 268 Кодексу передбачає, зокрема, такі права особи, яка притягається до адміністративної відповідальності:

«Особа, яка притягається до адміністративної відповідальності має право: знайомитися з матеріалами справи, давати пояснення, подавати докази, заявляти клопотання; при розгляді справи користуватися юридичною допомогою адвоката...»

27. Право мати захисника у справі про адміністративне правопорушення також гарантується статтею 271 Кодексу.

28. Згідно зі статтею 277 Кодексу справи про адміністративні правопорушення, передбачені частиною першою статті 185-3, розглядаються протягом доби.

ЩОДО ПРАВА

I. СТВЕРДЖУВАНЕ ПОРУШЕННЯ ПУНКТУ 3 СТАТТІ 5 КОНВЕНЦІЇ

29. Посилаючись на пункт 3 статті 5 Конвенції, заявник скаржився, що він не постав перед суддею протягом шести днів після взяття під варту. Стаття 5 у відповідній частині передбачає:

«1. Кожен має право на свободу та особисту недоторканність. Нікого не може бути позбавлено свободи, крім таких випадків і відповідно до процедури, встановленої законом:

...

b) законний арешт або затримання особи за невиконання законного припису суду або для забезпечення виконання будь-якого обов'язку, встановленого законом;

c) законний арешт або затримання особи, здійснене з метою допровадження її до компетентного судового органу за наявності обґрунтованої підозри у вчиненні нею правопорушення, або якщо обґрунтовано вважається необхідним запобігти вчиненню нею правопорушення чи її втечі після його вчинення;

...

3. Кожен, кого заарештовано або затримано згідно з положеннями підпункту «с» пункту 1 цієї статті, має негайно постати перед суддею чи іншою посадовою особою, якій закон надає право здійснювати судову владу, і йому має бути забезпечено розгляд справи судом упродовж розумного строку або звільнення під час провадження. Таке звільнення може бути обумовлене гарантіями з'явитися на судові засідання.»

30. Уряд заперечив проти цих тверджень.

A. Щодо прийнятності

31. Суд зазначає, що ця скарга не є явно необґрунтованою у значенні пункту 3 статті 35 Конвенції. Суд також зазначає, що вона не є неприйнятною з будь-яких інших підстав. Таким чином, вона має бути визнана прийнятною.

B. Щодо суті

1. Чи було позбавлення свободи виправданим з точки зору підпунктів «b» або «с» пункту 1 статті 5 Конвенції

32. Заявник стверджував, що рішення національного суду про взяття його під варту явно вказувало на те, що він мав триматися під вартою як обвинувачений за відповідними статтями Кримінально-процесуального кодексу.

33. Уряд зазначив, що пункт 1(c) статті 5 Конвенції стосується безпосередньо досудового ув'язнення, тобто коли особа тримається під вартою до направлення її кримінальної справи до суду для розгляду по суті. У справі, що розглядається, заявника було взято під варту, коли досудове слідство було закінчено, а справа розглядалась судом. Отже, на думку Уряду, мета позбавлення заявника свободи була іншою, ніж та, що передбачена пунктом 1(c) статті 5 Конвенції.

34. Уряд зауважив, що з 19 травня 2003 року до заявника застосовувався запобіжний захід у вигляді підписки про невиїзд, що передбачало, зокрема, зобов'язання з'явитися в судове засідання за викликом суду. 2 грудня 2003 року заявник не виконав такого зобов'язання, тому його було заарештовано з метою забезпечення виконання ним зобов'язання з'явитися в судове засідання за першою вимогою суду. Уряд вважав, що позбавлення заявника свободи відповідало пункту 1(b) статті 5 Конвенції, тому пункт 3 статті 5 Конвенції в його справі незастосовний.

35. Суд повторює: пункт 1 статті 5 Конвенції вимагає, щоб позбавлення свободи було «законним», що включає умову дотримання «процедури, встановленої законом». У цьому Конвенція в більшій мірі відсилає до національного законодавства та встановлює зобов'язання забезпечувати дотримання матеріально-правових і процесуальних норм законодавства, але, на додаток до цього, вона також вимагає, аби при будь-якому позбавленні свободи забезпечувалася мета статті 5 Конвенції, а саме захист осіб від свавілля. Більше того, саме національні органи, передовсім суди, повинні тлумачити і застосовувати національний закон (див. рішення у справі «Бенхем проти Сполученого Королівства» (*Benham v. the United Kingdom*) від 10 червня 1996 року, *Reports of Judgments and Decisions* 1996?III, с. 752–753, пп. 40–41).

36. Пункт 1 статті 5 містить вичерпний перелік підстав для позбавлення свободи. Однак застосовність однієї підстави не обов'язково унеможливорює застосовність іншої; позбавлення свободи може, залежно від певних обставин, бути виправданим за більш ніж одним підпунктом (див., для порівняння, рішення у справах «Еріксен проти Норвегії» (*Eriksen v. Norway*) від 27 травня 1997 року, *Reports of Judgments and Decisions* 1997?III, сс. 861–862, п. 76, і «Енхорн проти Швеції» (*Enhorn v. Sweden*), № 56529/00, п. 34, *ECHR* 2005?...). Враховуючи те, що застосовність підпункту «с» пункту 1 статті 5 також активізує захист, гарантований пунктом 3 статті 5, що становить важливу додаткову гарантію для затриманої особи, Суд вважає за доцільне спочатку проаналізувати, чи застосовний цей підпункт у справі, що розглядається.

37. Суд зауважує, що у цій справі заявник мав обов'язок з'явитись в судове засідання районного суду, в якому мало розглядатись висунуте проти нього кримінальне обвинувачення. Однак він не з'явився. Пізніше, 2 грудня 2003 року, зазначений вище суд, керуючись відповідними положеннями Кримінально-процесуального кодексу, обрав для нього запобіжний захід у вигляді взяття під варту. Ніщо не свідчить про те, що передбачену національним законодавством процедуру не було дотримано.

38. Суд зазначає, що районний суд викликав заявника у зв'язку з провадженням у порушеній щодо нього кримінальній справі. Крім того, його було взято під варту на підставі положень Кримінально-процесуального кодексу, які передбачають можливість взяття під варту підсудного у справі. Фактично іншої причини примушувати заявника з'явитися до районного суду, окрім його кримінальної справи, не існувало. Суд доходить висновку, що позбавлення заявника свободи підпадає під дію пункту 1(c) статті 5 Конвенції.

39. Суд не вбачає підстав не погоджуватись з аргументом Уряду про те, що пункт 1(b) статті 5 Конвенції також застосовний до цієї справи. Однак, визнавши застосовність підпункту «с», Суд далі з'ясовуватиме, чи було дотримано більш вагомих гарантій, які передбачає пункт 3 статті 5.

2. Чи було дотримано гарантій пункту 3 статті 5 Конвенції

40. Заявник зазначив, що він не постав перед судом негайно. На його думку, те, що взяття його під варту було здійснено на підставі рішення суду, не могло звільнити державні органи від обов'язку за пунктом 3 статті 5 Конвенції забезпечити, щоб він негайно постав перед суддею після взяття під варту.

41. Уряд зазначив, не надаючи подальших пояснень, що заявник постав перед суддею негайно.

42. Суд повторює, що пункт 3 статті 5 Конвенції гарантує кожному, кого заарештовано або затримано за підозрою у вчиненні злочину, захист від свавільного чи необґрунтованого позбавлення свободи (див., наприклад, рішення у справі «Акіліна проти Мальти» (*Aquilina v. Malta*) [GC], № 25642/94, п. 47, *ECHR* 1999?III).

43. Пункт 3 статті 5 Конвенції має на меті забезпечення негайного й автоматичного судового контролю за затриманням особи поліцією чи адміністративним затриманням, здійсненим відповідно до підпункту «с» пункту 1 статті 5 Конвенції (див. рішення у справі «Де Йонг, Бальєт і Ван ден Брінк проти Нідерландів» (*De Jong, Baljet and Van den Brink v. the Netherlands*) від 22 травня 1984 року, серія А, № 77, с. 24, п. 51, та у згаданій вище справі «Акіліна проти Мальти», пп. 48–49).

44. Суд зазначив, що пункт 3 статті 5 містить як процесуальну, так і матеріально-правову вимоги. Процесуальна вимога покладає на «посадову особу» обов'язок особисто заслухати доставлену до неї особу; матеріально-правова вимога покладає на неї обов'язок проаналізувати обставини «за» і «проти» рішення про позбавлення свободи, вирішити, посилаючись на юридичні критерії, чи існують підстави для позбавлення свободи, та винести рішення про звільнення, якщо таких підстав немає (див. рішення у справі «Шіссер проти Швейцарії» (*Schiesser v. Switzerland*) від 4 грудня 1979 року, серія А, № 34, сс. 13–14, п. 31, з подальшими посиланнями)).

45. Позбавлення заявника свободи у справі, що розглядається, від самого початку здійснювалося на підставі рішення суду. Отже, Суд має визначити, чи була участь судового органу в затриманні заявника достатньою для дотримання вимог пункту 3 статті 5.

46. Суд зауважує, по-перше, що згідно з текстом пункту 3 статті 5 після затримання особи або взяття її під варту вона має негайно постати перед суддею чи іншою посадовою особою. Текст цього положення не передбачає жодних можливих винятків щодо цієї вимоги, навіть на підставах попереднього залучення судового органу. Інший висновок суперечив би чіткому значенню тексту цього положення. Крім того, Суд повторює, що згідно з його практикою судовий контроль, передбачений пунктом 3 статті 5, має відповідати певним вимогам, одна з яких полягає в тому, що до винесення відповідного рішення посадова особа, яка здійснює судову владу, повинна особисто заслухати затриману особу (див. згадані вище рішення у справах «Де Йонг, Бальєт і Ван ден Брінк проти Нідерландів», п. 51, і «Акіліна проти Мальти», п. 50). Суд зазначає, що у справі, яка розглядається, заявник не з'явився в судові засідання, коли було винесено рішення щодо взяття його під варту. Сам цей факт не призводить до порушення питання за пунктом 3 статті 5 Конвенції, оскільки з Конвенції не може випливати вимога, щоб особа, яка ухиляється від судового провадження, була присутньою в судовому засіданні під час розгляду питання щодо її арешту (див. ухвалу у справі «Гаркманн проти Естонії» (*Harkmann v. Estonia*), № 2192/03, від 1 березня 2005 року). Однак Суд зауважує, що, незважаючи на обов'язок органів влади за пунктом 3 статті 5 Конвенції надати заявнику можливість бути заслуханим, у нього не було можливості повідомити суд про можливі особисті чи інші обставини, що свідчили проти його ув'язнення після фактичного арешту 8 грудня 2003 року.

47. Суд зазначає, що станом на 16 грудня 2003 року, коли заявник постав перед судом, який розглядав питання про законність взяття його під варту, він вже вісім днів перебував під вартою. Суд вважає, що такий строк не відповідає вимозі «негайності» за пунктом 3 статті 5 Конвенції (див., наприклад, рішення у справі «Броган та інші проти Сполученого Королівства» (*Brogan and Others v. the United Kingdom*) від 29 листопада 1988 року, серія А, № 145?В, сс. 33–34, п. 62).

48. Отже, в цій справі мало місце порушення пункту 3 статті 5 Конвенції.

II. СТВЕРДЖУВАНЕ ПОРУШЕННЯ СТАТТІ 6 КОНВЕНЦІЇ СТОСОВНО ЗАЯВНИКА

49. Заявник також скаржився, що кримінальне провадження було несправедливим, стверджуючи, зокрема, що він не мав змоги допитати свідка Щ. Він посилався на пункт 3(d) статті 6 Конвенції, який передбачає:

«3. Кожний обвинувачений у вчиненні кримінального правопорушення має щонайменше такі права:

...

d) допитувати свідків обвинувачення або вимагати, щоб їх допитали, а також вимагати виклику й допиту свідків захисту на тих самих умовах, що й свідків обвинувачення...»

A. Щодо прийнятності

50. Суд зазначає, що ця скарга не є явно необґрунтованою у значенні пункту 3 статті 35 Конвенції. Суд також зазначає, що вона не є неприйнятною з будь-яких інших підстав. Таким чином, вона має бути визнана прийнятною.

B. Щодо суті

51. Заявник стверджував, що його засудження за збут наркотиків, що протиставлялось їх зберіганню, засновувалося головним чином на показаннях свідка Щ., які вона дала на стадії досудового слідства. Єдиним іншим доказом було його власне зізнання в тому, що він перебував на місці злочину, але це не можна було брати до уваги, оскільки на стадії судового розгляду справи він відмовився від свого зізнання і заявив, що воно було отримано в результаті застосування слідством тиску. Він вважав, що без показань свідка Щ. державні органи не змогли б домогтись його засудження за збут наркотиків, оскільки на місці злочину більше нікого не було. До того ж усі інші свідки — це працівники міліції, які не були безсторонніми і не були очевидцями стверджуваного злочину.

52. Заявник також зазначив, що у своїх показаннях він визнав, що у відповідний час і відповідному місці він зустрівся зі своєю однокласницею М., яку добре знав. Він не зустрічався з жодною іншою особою, тому дійшов висновку, що під вигаданим ім'ям «Щ.» як основний свідок діяла саме М. Той факт, що М. не допитали під час провадження у справі, незважаючи на чітку вимогу заявника, підтвердив його підозри. Тому заявник поставив під сумнів обґрунтованість заходів безпеки стосовно свідка Щ., якщо це насправді була М., яку він добре знав. У разі якщо Щ. і М. були дійсно двома різними особами, допит М. був також важливим, оскільки вона могла підтвердити його алібі. Однак, як уже було зазначено вище, національні суди не допитували ані Щ., ані М. У підсумку він зазначив, що такий недолік непоправно зашкодив справедливості провадження щодо нього.

53. Уряд погодився з тим, що заявник не мав можливості допитати свідка Щ. у судовому засіданні, оскільки до неї як до свідка було застосовано заходи безпеки, передбачені статтями 52-1 і 52-3 Кримінально-процесуального кодексу. Водночас Уряд зазначив, що Щ. була одним із шести свідків у кримінальній справі проти заявника і що показання, які вона дала на стадії досудового слідства, узгоджувались з показаннями п'ятьох інших свідків, яких заявник мав змогу допитати в суді та дійсно робив це. Крім того, засудження заявника ґрунтувалось на сукупності доказів, а не виключно

чи вирішальною мірою на показаннях свідка Щ. Уряд стверджував, що якби в цій кримінальній справі були процесуальні порушення, суди вищого рівня могли їх виправити; вони не виявили жодних процесуальних порушень і підтвердили, що рішення суду першої інстанції було правильним. У підсумку Уряд зазначив, що право заявника, передбачене пунктом 3(d) статті 6 Конвенції, порушено не було.

54. Суд повторює, що докази мають, як правило, подаватись у відкритому судовому засіданні у присутності обвинуваченого з розрахунку на аргумент у відповідь. З цього правила існують винятки, але вони не можуть порушувати права захисту. Як загальне правило пункти 1 і 3 (d) статті 6 Конвенції вимагають надання підсудному відповідної та належної можливості заперечувати докази свідка обвинувачення і допитати його або під час надання останнім своїх показань, або пізніше (див. рішення у справі «Люді проти Швейцарії» (*Ludi v. Switzerland*) від 15 червня 1992 року, серія А, № 238, с. 21, п. 49). Засудження не може ґрунтуватись виключно чи вирішальною мірою на показаннях, які сторона захисту не може заперечити (див., *mutatis mutandis*, рішення у справі «Дорсон проти Нідерландів» (*Doorson v. the Netherlands*) від 26 березня 1996 року, *Reports* 1996-II, ст. 472, п. 76).

55. Суд уже неодноразово зазначав (див., зокрема, згадане вище рішення у справі «Люді проти Швейцарії», ст. 21, п. 47), що за певних обставин може виникнути потреба послатись на показання, отримані на стадії досудового слідства. Якщо підсудному було надано відповідні й належні можливості заперечити такі показання, чи то при їх наданні, чи на пізнішому етапі, прийняття їх як доказів не суперечитиме саме по собі вимогам пунктів 1 і 3 (d) статті 6 Конвенції. Але з цього випливає, що якщо засудження виключно або вирішальною мірою ґрунтується на показаннях особи, допитати яку чи домогтись допиту якої підсудний не мав можливості ані під час досудового слідства, ані під час судового розгляду, права захисту виявляються обмеженими в тій мірі, що є несумісною з гарантіями, передбаченими статтею 6 Конвенції (див. рішення у справах «Унтерпертінгер проти Австрії» (*Unterpertinger v. Austria*) від 24 листопада 1986 року, серія А, № 110, сс. 14–15, пп. 31–33, «Саїді проти Франції» (*Saïdi v. France*) від 20 вересня 1993 року, серія А, № 261-С, сс. 56–57, пп. 43–44, «Лука проти Італії» (*Luca v. Italy*), № 33354/96, п. 40, від 27 лютого 2001 року, та згадане вище рішення у справі «Солаков проти «Колишньої Югославської Республіки Македонії», п. 57).

56. Суд зазначає, що у справі, що розглядається, до головного свідка обвинувачення було застосовано заходи безпеки і вона взагалі не з'являлась в національних судах. Суд не вважає за необхідне розглядати аргумент заявника щодо невинуватості застосування до свідка заходів безпеки, оскільки він знав, ким насправді була свідок Щ. Важливим є те, що її показання були вагомими для вирішення справи, оскільки вона була єдиною особою, яка безпосередньо брала участь у купівлі наркотиків у заявника і могла засвідчити, що він продав їй наркотики. Завданням Суду не є заміщення національних судів в оцінці доказів або в наданні конкретного вирішення питання щодо балансу інтересів сторін. Однак Суд зауважує, що заявникові та його захиснику не надали можливості допитати цього свідка на тому чи іншому етапі провадження, навіть як анонімного свідка, і самі національні суди ґрунтували свої висновки у справі на її письмових показаннях, які вона дала на етапі досудового слідства. Крім того, органи влади не заявляли про те, що існувала необхідність забезпечення балансу інтересів різних осіб, яких це стосувалося, і, зокрема, інтересів свідка Щ.

57. Суд не є переконаним в тому, що заявникові надали адекватну і належну можливість заперечити показання, на яких ґрунтувалось його засудження. Отже, мало місце порушення пункту 3(d) статті 6 Конвенції.

III. СТВЕРДЖУВАНЕ ПОРУШЕННЯ СТАТТІ 6 КОНВЕНЦІЇ СТОСОВНО ЗАЯВНИЦІ

58. Заявниця скаржилася, посилаючись на пункт 3(b) статті 6 Конвенції, що вона не мала часу для підготовки свого захисту; посилаючись на пункт 3(c) статті 6, що вона не мала захисника і їй не надали часу для забезпечення такого представництва; посилаючись

на пункт 3(d) статті 6, що вона не мала можливості допитати жодних свідків. Відповідні положення пункту 3 статті 6 Конвенції передбачають таке:

«3. Кожний обвинувачений у вчиненні кримінального правопорушення має щонайменше такі права:

...

- b) мати час і можливості, необхідні для підготовки свого захисту;
- c) захищати себе особисто чи використовувати юридичну допомогу захисника, вибраного на власний розсуд, або — за браком достатніх коштів для оплати юридичної допомоги захисника — одержувати таку допомогу безоплатно, коли цього вимагають інтереси правосуддя;
- d) допитувати свідків обвинувачення або вимагати, щоб їх допитали, а також вимагати виклику й допиту свідків захисту на тих самих умовах, що й свідків обвинувачення...»

А. Щодо прийнятності

59. Уряд заперечував проти застосовності кримінально-правового аспекту статті 6 до ініційованого щодо заявниці провадження про адміністративне правопорушення. Уряд стверджував, що згідно з національним законом провадження стосовно заявниці було адміністративним, а не кримінальним. Уряд також посилався на те, що зрештою заявниця була покарана шляхом накладення штрафу в розмірі 136 гривень, внаслідок чого правопорушення, вчинене заявницею, вже відносилось до категорії незначних.

60. Заявниця не погодилась. Вона зазначила, що максимальною мірою покарання за статтею 185-3 було позбавлення свободи строком до п'ятнадцяти діб і, відповідно, суворість передбаченого покарання призводить до застосовності кримінально-правового аспекту статті 6. Крім того, із самого початку до неї було застосовано цю максимальну міру покарання, а постанову про адміністративний арешт не було виконано лише у зв'язку з тим, що її було госпіталізовано.

61. Суд зауважує, що в деяких інших справах проти України він уже розглядав подібні питання стосовно такої ж категорії проваджень і такої самої статті Кодексу про адміністративні правопорушення і визнавав, що з огляду на суворість передбаченого покарання правопорушення, про яке йдеться в статті 185-3, не є незначним (див. рішення у справі *«Гуренка проти України (№ 2)»* (*Gurepka v. Ukraine (no. 2)*), № 38789/04, п. 33, від 8 квітня 2010 року) та таке адміністративне провадження слід вважати по суті кримінальним і таким, що вимагає застосування всіх гарантій статті 6 Конвенції (див. *«Гуренка проти України»*, № 61406/00, п. 55, від 6 вересня 2005 року). У справі, що розглядається, Суд не вбачає підстав відходити від своїх висновків і визнає статтю 6 Конвенції застосовною до провадження у справі заявниці.

62. Суд зазначає, що ця скарга не є явно необґрунтованою у значенні пункту 3 статті 35 Конвенції. Суд також зазначає, що вона не є неприйнятною з будь-яких інших причин. Таким чином, вона має бути визнана прийнятною.

В. Щодо суті

63. Суд повторює, що вимоги пункту 3 статті 6 Конвенції слід розглядати як конкретний аспект права на справедливий судовий розгляд, гарантований пунктом 1 статті 6 Конвенції. Відповідно Суд розглядатиме відповідні скарги за обома цими пунктами статті 6 Конвенції, взятими разом (див., серед інших джерел, рішення у справах *«F.C.B. проти Італії»* (*F.C.B. v. Italy*) від 28 серпня 1991 року, серія А, № 2087В, с. 20, п. 29, і *«Пуатрімоль проти Франції»* (*Poitrimol v. France*) від 23 листопада 1993 року, серія А, № 2777А, с. 13, п. 29).

1. Право мати час та можливості, необхідні для підготовки свого захисту

64. Заявниця стверджувала, що проміжок часу між стверджуваним правопорушенням і судовим розглядом був надто коротким, аби вона мала змогу належним чином підготувати позицію захисту. Вона пояснила, що згідно з відповідним законом її адміністративна справа мала бути розглянута впродовж одного дня і що винятків з цього правила не було. Крім того, Кодекс про адміністративні правопорушення не містив

положення, яке б чітко передбачало її право вимагати відкладення розгляду її справи з метою підготовки позиції захисту.

65. Уряд не надав зауважень щодо суті, вважаючи статтю 6 Конвенції незастосовною в цій справі.

66. Суд повторює, що пункт 3(b) статті 6 гарантує обвинуваченому «мати час і можливості, необхідні для підготовки свого захисту», а отже, ця гарантія означає, що підготовка основного захисту в його інтересах охоплює все, що є «необхідним» для підготовки основного розгляду справи судом. Обвинувачений повинен мати можливість організувати свій захист належним чином і без обмежень можливості надання суду, який розглядає справу, всіх відповідних аргументів захисту і, таким чином, вплинути на результат провадження (див. «*Кан проти Австрії*» (*Can v. Austria*), № 9300/81, доповідь Комісії від 12 липня 1984 року, серія А, № 96, п. 53, ухвалу у справі «*Коннолі проти Сполученого Королівства*» (*Connolly v. the United Kingdom*), № 27245/95, від 26 червня 1996 року, і «*Майзіт проти Росії*» (*Mayzit v. Russia*), № 63378/00, п. 78, від 20 січня 2005 року). Крім того, можливості, доступні кожному, хто обвинувачується у вчиненні кримінального правопорушення, мають включати ознайомлення — для цілей підготовки свого захисту — з результатами розслідувань, які проводилися протягом усього провадження у справі (див. ухвалу у справі «*C.G.P. проти Нідерландів*» (*C.G.P. v. the Netherlands*), № 29835/96, від 15 січня 1997 року, і рішення у справі «*Фуше проти Франції*» (*Foucher v. France*) від 18 березня 1997 року, *Reports* 1997-II, пп. 26–38). Питання адекватності часу та можливостей, наданих обвинуваченому, слід вирішувати в контексті обставин кожної конкретної справи.

67. У справі, що розглядається, Суд зазначає, що, хоча немає чіткої інформації про те, скільки саме часу минуло на момент розгляду адміністративної справи заявниці після вчинення нею правопорушення, очевидним є те, що цей проміжок часу не перевищував кількох годин. Навіть якщо припустити, що справа заявниці була нескладною, Суд має сумніви в тому, що обставини, за яких проводився розгляд справи заявниці, дали їй змогу належним чином ознайомитися з висунутими проти неї обвинуваченнями та доказами, а також адекватно їх оцінити і розробити серйозну юридичну стратегію свого захисту.

68. Суд доходить висновку, що заявниці не було надано часу та можливостей, необхідних для підготовки її захисту. Отже, мало місце порушення пункту 3 статті 6 Конвенції, взятого в поєднанні з пунктом 1 статті 6 Конвенції.

2. *Право захищати себе особисто чи використовувати юридичну допомогу захисника, обраного на власний розсуд, і право допитувати свідків або вимагати, щоб їх допитали*

69. Заявниця стверджувала, що хоча вона не зверталася з клопотаннями про забезпечення юридичного представництва її інтересів у справі або про виклик свідків, їй не можна дорікати за це, оскільки, як було вже зазначено вище, вона не мала часу оцінити ситуацію й усвідомити необхідність та важливість таких клопотань для розгляду її справи. Отже, вона вважала, що її бездіяльність не звільняє державу від відповідальності за порушення її процесуальних прав.

70. Уряд не надав зауважень щодо суті, вважаючи статтю 6 Конвенції незастосовною в цій справі.

71. З огляду на висновок щодо права заявниці мати час і можливості, необхідні для підготовки свого захисту, Суд не вважає за необхідне розглядати інші стверджувані порушення пункту 3 статті 6 Конвенції (див., *mutatis mutandis*, рішення у справі «*Ашугян проти Вірменії*» (*Ashughyan v. Armenia*), № 33268/03, пп. 67–68, від 17 липня 2008 року).

IV. ІНШІ СТВЕРДЖУВАНІ ПОРУШЕННЯ КОНВЕНЦІЇ

72. Заявник також скаржився за пунктом 1(с) статті 5 Конвенції щодо свавільності та незаконності тримання його під вартою, за пунктом 3 статті 5 щодо тривалості тримання його під вартою і за пунктом 4 статті 5 щодо непроведення періодичного

судового перегляду підстав тримання його під вартою. Посилаючись на статтю 6 Конвенції, він також скаржився, що суд не був безстороннім, що провадження у справі було надмірно тривалим, що йому негайно не надали детальної інформації стосовно висунутих проти нього обвинувачень і що він не мав достатньо часу, щоб підготуватися до захисту. Заявниця скаржилась, що ставлення судді було агресивним і мало обвинувальний характер, а отже, він не був безстороннім, як цього вимагає пункт 1 статті 6 Конвенції.

73. Уважно розглянувши ці скарги заявників, з урахуванням усіх наявних у нього матеріалів та в тій мірі, в якій вони охоплюються його компетенцією, Суд визнає, що вони не містять жодних ознак порушення прав і свобод, які гарантуються Конвенцією. Тому відповідно до пунктів 1, 3 і 4 статті 35 Конвенції ця частина заяви оголошується неприйнятною як явно необґрунтована.

V. ЗАСТОСУВАННЯ СТАТТІ 41 КОНВЕНЦІЇ

74. Стаття 41 Конвенції передбачає:

«Якщо Суд визнає факт порушення Конвенції або протоколів до неї і якщо внутрішнє право відповідної Високої Договірної Сторони передбачає лише часткове відшкодування, Суд, у разі необхідності, надає потерпілій стороні справедливую сатисфакцію».

A. Шкода

75. Кожен із заявників вимагав 500 000 євро відшкодування моральної шкоди.

76. Уряд вважав цю вимогу необґрунтованою, а заявлений розмір відшкодування — надмірним.

77. Суд зазначає, що у випадку, коли особу, як мало місце у цій справі, було засуджено судом за результатами судового процесу, який не відповідав вимогам Конвенції щодо справедливості, належним способом виправлення такого порушення може в принципі бути новий розгляд, перегляд або відновлення провадження за вимогою заявника (див. рішення у справі *«Надточій проти України» (Nadtochiy v. Ukraine)*, № 7460/03, п. 55, від 15 травня 2008 року). Отже, Суд вважає, що констатація порушення сама по собі становить справедливую сатисфакцію за шкоду, завдану заявникам внаслідок порушення статті 6 Конвенції. Суд також вважає, що заявник зазнав моральної шкоди внаслідок порушень статті 5 Конвенції. Здійснюючи оцінку на засадах справедливості, як цього вимагає стаття 41 Конвенції, Суд присуджує заявникові 800 євро відшкодування моральної шкоди.

B. Судові та інші витрати

78. Заявники також вимагали 30 гривень (приблизно 3 євро) компенсації дорожніх витрат, 1176 гривень 81 копійку (приблизно 118 євро) компенсації поштових витрат, 2700 гривень (приблизно 270 євро) компенсації судових витрат, пов'язаних із розглядом справи в національних органах, та 4256 євро як компенсацію витрат, пов'язаних із розглядом справи в Суді.

79. Уряд вважав, що не всі ці витрати мають відношення до заяви. Крім того, Уряд зазначив, що заявникам було надано право на безоплатну юридичну допомогу щодо провадження в Суді, тому їхні вимоги про компенсацію судових та інших витрат слід відхилити.

80. Відповідно до практики Суду заявник має право на компенсацію судових витрат, якщо буде доведено, що такі витрати були фактичними і неминучими, а їх розмір — обґрунтованим. У справі, що розглядається, Суд, беручи до уваги наявну в нього

інформацію та зазначені вище критерії, вважає за належне присудити обом заявникам разом 2000 євро як відшкодування всіх згаданих витрат.

С. Пеня

81. Суд вважає належним призначити пеню виходячи з розміру граничної позичкової ставки Європейського центрального банку плюс три відсоткових пункти.

ЗА ЦИХ ПІДСТАВ СУД ОДНОГОЛОСНО

1. *Оголошує* прийнятними скарги заявника за пунктом 3 статті 5 і пунктом 3(d) статті 6 Конвенції та скаргу заявниці за пунктами 1 і 3 статті 6 Конвенції щодо справедливості розгляду справи про адміністративне правопорушення і допущених при цьому процесуальних порушень, а решту скарг у заяві — неприйнятними.
2. *Постановляє*, що в цій справі мало місце порушення пункту 3 статті 5 Конвенції щодо заявника.
3. *Постановляє*, що в цій справі мало місце порушення пункту 3(d) статті 6 Конвенції щодо заявника.
4. *Постановляє*, що мало місце порушення пункту 1 статті 6 Конвенції у поєднанні з пунктом 3(b) статті 6 Конвенції, оскільки через ненадання заявниці достатнього часу і можливостей для підготовки свого захисту вона не мала справедливого судового розгляду.
5. *Постановляє*, що немає необхідності розглядати інші скарги заявниці за пунктом 3 статті 6 Конвенції.
6. *Постановляє*, що:
 - (а) упродовж трьох місяців від дня, коли це рішення стане остаточним відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції, держава-відповідач мав виплатити заявнику 800 (вісімсот) євро відшкодування моральної шкоди з урахуванням будь-якого податку, який може бути стягнуто із зазначеної суми; ця сума має бути конвертована в національну валюту держави-відповідача за курсом на день здійснення платежу;
 - (b) упродовж трьох місяців від дня, коли це рішення стане остаточним відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції, держава-відповідач має виплатити заявникам 2000 (дві тисячі) євро відшкодування судових витрат з урахуванням будь-якого податку, який може бути стягнуто із зазначеної суми; ця сума має бути конвертована в національну валюту держави-відповідача за курсом на день здійснення платежу;
 - (c) зі впливом зазначеного тримісячного строку і до остаточного розрахунку на ці суми нараховуватиметься простий відсоток (*simple interest*) у розмірі граничної позичкової ставки Європейського центрального банку, яка діятиме в період несплати, плюс три відсоткові пункти.
7. *Відхиляє* решту вимог заявників, стосовно справедливої сатисфакції.

Учинено англійською мовою і повідомлено письмово 21 жовтня 2010 року відповідно до пунктів 2 і 3 правила 77 Регламенту Суду.

Клаудія Вестердік
Секретар

Пеер Лоренцен
Голова